

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת חיי שרה תשע"ח

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

כך גם עם עפרון. כל זמן שלא ראה כסף לנגד עיניו, התנהג כאיש נבון ונדיב (לא פחות מבע"ח מאולף) אבל לאחר דבריו הראשונים (פסוק יא) שבהם הציע לאברהם את השדה ואת המערה חיים אין כסף חוזר אברהם (פסוק יג) ואומר לו "נתתי כסף השדה קח ממני" כלומר אברהם מחזיק את הכסף בידו ואומר לו "קח הממון", כיון ששומע עפרון את הצלצול של הכסף - ורואה את המטבעות הנוצצות בידי אברהם - מיד הוא נהפך לאיש אחר. הוא משליך מעליו את כל גינוני ההתנהגות היפה שנקט בהם ורדף אחר הכסף כמו שהחתול רודף אחרי עכבר...

נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי שמה... (כג, יג) ארבע מאות שקל כסף בניי ובינך מה הוא (כג, ט"ו).
רש"י כתב "נתתי - מוכן הוא אצלי והולאי נתתי לך כבר". לכאורה לא מובן מה רצה רש"י בזה.

אפשר לומר בדרך צחות, שעפרון אמר לאברהם שהאות האמצעית של "עפרון" הוא ר'. והאות האמצעית של "אברהם" הוא גם כן ר', ס"ה ארבע מאות. אם כן ארבע מאות שקל "ביניי" שנמצא אצלי באמצע בין אותיות שמי - מאתיים, "ובינך" שנמצא בין אותיות שמך - מאתיים, מה הוא... וכנגד זה אמר אברהם "הלוואי נתתי כבר", שאם היה זה בעבר, כשעדיין היה שמי "אברם" לא הייתה אות אמצעית בשמי, והיית מבקש רק מאתיים...

וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (כג, טז)

מעשה ברבי אפרים זלמן מרגלית מברודי שהלך אצל אחד מגדולי המלכות להשתדל בדבר המתקת דין גזירה רעה שנגזרה על היהודים שלא כדיון, עם ששר זה ידוע ומפורסם היה כ"לקחן" שידו פשוטה לקבל מתנת יד, קשה היה לו לרבי אפרים זלמן שהיה נקי כפים ובר לבב, להציע לשר שוחד ממון, בא אליו בעקיפין והקיף בדברים סחור סחור, ואותו שר שחומד ממון היה, גם הוא התבייש לתבוע ממנו כפה. פתח השר ואמר: רבי אותה בקשה שאתה מבקשני עליה אמלאנה ברצון רב, אלא שגם אני בקשה גדולה לי אליך. סוחר גדול פלוני בעירנו, חוב גדול של ממון יש לו עלי, יואיל נא מר לסור אליי. מיד הבין רבי אפרים זלמן את הרמז הדק והכל על מקומו בא בשלום.

לאחר מעשה יצא רבי אפרים זלמן ודרש:
מה דכתיב ארבע מאות שקל עובר לסוחר? עפרון זה, נשיא בני חת, שמתחילה אמר לו לאברהם "ארבע מאות שקל כסף בניי ובינך מה היא" התבייש לקחת את השקלים במישרין מידו של אברהם, לפיכך עמד והפנהו אל סוחר פלוני ופלוני ואברהם אף הוא הבין את הרמז והעביר לסוחר...
אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו (כד, ב)

מנהגו של עולם, כשאדם עומד להלוות ממון לחבירו הריהו חוקר ודורש אחרי ישרו של הלווה ורק אחרי שאין לו עליו כל ספק אז מלווהו את ממונו, לעומת זה בענייני יהדות כאשר בא האדם לקנות בשר כשר או תפילין או כל תשמיש של קדושה אינו מקפיד לדרוש ולחקור במיוחד, והוא נוטה לתת אימון בכל אחד. ולא כך נהג אברהם אבינו, אלא להיפך. בענייני ממון נתן אימון מלא בעבדו אליעזר המושל בכל אשר לו, ואילו כשהגיעו הדברים לענין יהדות לקחת אשה מתאימה ליצחק אז לא סמך על אימונו והבטחתו של אליעזר אלא דרש ממנו שבועה חמורה "שים נא ירך תחת ירכי והשבע לי"

מסופר על רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שפעם הגיע לאיזה עיירה נידחת והתאכסן באכסניא לא מוכרת לו, כשהגיע רבי ישראל אל האכסניא פנה אליו בעל המקום ואמר לו כבודו נראה יהודי נכבד, וודאי יודע גם לשחוט, והנה יש לי כאן בהמה והשוחט לא נמצא, אולי יואיל מר בטובו לשחוט לי את הבהמה. אמר לו רבי ישראל שאינו יודע לשחוט. לאחמ"כ פנה הגר"ס אל אותו אכסנאי ובקש ממנו הלוואה כספית גדולה. התנצל אותו אכסנאי ואמר שאינו מכיר את הגר"ס אם בן אדם נאמן הוא או לא, "אם כן" אמר לו הגר"ס, "איך רצית לסמוך על שחיטתו, וכי מכירני אתה!...!"
(אמרי חן, ועוד)

ויישם לפניו לאכול ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר ויאמר עבד אברהם אנכי וגו' (כד, לג)
הנהגה דבר תימה הוא וכי עד עכשיו לא ידעו שהוא עבד אברהם, עד שהוצרך לומר להם על שולחנו שהוא עבד אברהם?

ובצחות הפשוטה יש לפרש, על פי מה דיאתא "יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מגופן של תורה וכו'". והנה כשהושם לפניו לאכול, אמר אליעזר לא אוכל כי אם דברתי דברי וצרכי על מה שבאתי. והשיבו לבן מה לך לדבר דברי חול על השלחן, תאמר 'דברי תורה!' כי כל שלחן שאין אומרים עליו דברי תורה וכו' כמאמר חכמינו

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען (כג, ב)
כתב רש"י: בקרית ארבע - על שם ארבע ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. ד"א על שם ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו (בר"ר) אדם וחווה. אברהם ושרה. יצחק ורבקה. יעקב ולאה".

יש להבין, תינח לפי הפירוש השני שנקרא 'קרית ארבע' על שם ארבעת הזוגות שנקברו שם, מובן למה מציינת זאת התורה כאן, שהרי שרה גם היא חלק מארבעת הזוגות. אבל לפי הפירוש הראשון שנקרא 'קרית ארבע' על שם ארבע הענקים, לא מובן מה שייך עניין זה לכאן? התורה יכלה לומר שבא לחברון בלי לציין שזה נקרא קרית ארבע, ואף לא מובן למה הביא רש"י את הפירוש הראשון. ואפשר לבאר עפ"י מה שכתב בספר "שפתי כהן" (מגורי האר"י ז"ל), שם הביא תמיהה: ואם תאמר מי הוליכה לשרה לחברון? הרי אברהם יצא אל העקידה מבאר שבע וכן חזר מהעקידה אל באר שבע, ואיך הגיעה שרה למות בחברון? ומתוך: ששמעתי, שכשכבא השטן ואמר לשרה היכן יצחק, אמרה לו, הלא עם אביו ללמדו מעשה הקרבן, שהרי ראתה שאברהם לקח איתו את האש ואת המאכלת וכו', אמר לה השטן: יצחק הוא הקרבן. לא האמינה לו, והלכה אצל אחימן ששי ותלמי, ואמרה להם: אתם ארוכים וגבוהים, ורואים למרחוק, הביטו וראו אם רואים אתם זקן אחד הולך עם ג' נערים, הביטו ואמרו לה שרואים הם זקן אחד שעוקד בחור על גבי המזבח והסכין בידו. כיון ששמעה כך, מיד מתה.

בזה מובן, שלהלן הרי כותב רש"י "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה ומתה", לכן הקדים שארבעת הענקים התגוררו שם.

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען (כג, ב)
כתב רש"י "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה ומתה".
שואל הגר"ח קנייבסקי בספרו "טעמא דקרא", יש לעיין איך מתה שרה מחמת העקידה, והרי קי"ל "שלוחי מצוה אינן נזוקין"? וכן מקשה מהגמרא שבת שאמר התנא "יהי חלקי עם מתי בדרך מצוה", איך ימות בדרך מצוה והרי שלוחי מצוה אינם ניוזקין?

ומתוך, שמה שאמרו "שלוחי מצוה אינם ניוזקין" הכוונה שמחמת המצוה לא יאונה לו כל רע. אבל אם כבר נגזר עליו מכבר שביום פלוני ימלאו שנותיו בעולם הזה, אזי אדרבה, זכות הוא לו לזכות למות כשעוסק בדבר מצוה. וזה נחשב לו שמת על קידוש ד'. וזה מה שאמר אותו תנא "יהי חלקי עם מתי בדרך מצוה" שרצה שהקב"ה יסובב שביום שגייע זמנו להיפטר שיהא בדרך מצוה ויזכה למות מתוך התעסקות בדבר מצוה.

ואף גם כאן, זמנה של שרה נקצב לחיות מאה עשרים ושבע שנים. והיא זכתה שמתה מחמת הבשורה על דבר המצוה.

השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה (כג, יא)
המפרשים תמהים על השינוי הפתאומי שחל בדברי עפרון, שמתחילה אמר לאברהם: "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" - כרוצה לרמוז כאילו לא עלה על דעתו כלל לבקש כסף עבור המערה, ואדרבא, בנדיבות לב מציעה הוא את כל השדה בנוסף למערה, ומיד אח"כ חוזר עפרון ואומר "ארץ ארבע מאות שקל כסף בניי ובינך מה היא" כרומו שמצפה שישולח לו מחיר גבוה זה. ואכן אח"כ כתוב "וישקול אברהם לעפרון וגו'", ועפרון מקבל ברצון את הכסף, ולא זו בלבד אלא שקיבל כסף עובר לסוחר, שהוא (ע"פ הגמ' בב"מ) בערך גדול בהרבה מכסף רגיל.

לביאור הענין, מביא הסבא מקלם זצ"ל את הסיפור הידוע אודות הויכוח שהיה לרבי יונתן אייבשיץ עם חכמי אוה"ע, הם סברו שאפשר ללמד בעלי חיים נימוס ודרך ארץ ולהפוך את טבעם שיהגו כבני אדם, ורבי יונתן טען לעומתם שדבר זה אינו אפשרי, וכי א"א להפוך את טבעי בעלי החיים.

רצו אותם חכמים להוכיח את צדקתם, וקיבלו על עצמם ללמד חתול נימוס ודרך ארץ תוך זמן מסוים. כאשר הגיע היום המיועד להציג את הצלחתם באילוף החתול, התקבץ קהל רב לראות במו עיניו את "חתול המלומד", ואכן בשעה היעודה נכנס החתול והחל לשמש בתפקיד של 'מלצר' סידר כמה שולחנות והציע עליהם מפות, אח"כ הלך להביא מגש עם יין וכוסות. כאשר חזר עם היין והכוסות השתוממו כל הנאספים מהמחזה הנדיר, וכמעט אמרו שאכן צדקו אותם חכמים. באותו רגע הוציא רבי יונתן קופסא קטנה מכיסו, ופתחה, ועכבר קטן זינק מתוכה. כיון שראה החתול את העכבר השליך מידיו את המגש, היין נשפך והכוסות נשברו ורץ אחר העכבר להשיגו. מיד הודו כולם לרבי יונתן אייבשיץ ונוכחו לדעת שגם אם אמנם אפשר ללמד בע"ח דברים מסוימים, אולם את טבעם לא ניתן לשנות.

ז"ל ועל זה השיבו אליעזר שפיר 'עבד אברהם אנכי', ויפה שיחתן של עבדי אבות יותר מגופן של תורה...

וישבעני אדוני וגו' ולקחת אשה לבני (כד, לו)

הנה אברהם אמר לו ולקחת אשה לבני ליצחק, והעבד אמר להם רק לבני ולא סיים 'ליצחק' כאשר נאמר לו. רק הענין דהדגיש לו אברהם 'לבני ליצחק' הכוונה, שיבחר אשה שתהיה הגונה 'לבני' דהיינו שתהיה כלתו של אברהם, ועוד יש לו להקפיד שתהיה הגונה להיות אשה ליצחק לפי מעלתו.

והנה נסביר דרך משל, מנהג קצת מהגבירים שמי שיש לו בת ומשדך אותה עם בן של רב וגאון מפזר לחתן עבור יחסו עשרת אלפים ר"כ, ובא אליו שדכן אחד וא"ל הן אתה רוצה ליתן עבור זה שיש לחתן אב גאון עשרת אלפים ר"כ, אציע לך אם הן עסקה הגוננת יותר, אני אתן לך בחור מהולל אשר הוא בעצמו יהיה גאון גדול, וקח אותו לחתן. אבל הגביר לא הסכים בשום אופן, ואמר לו אין בדעתי לעשות בתי שתהיה 'רבנית'... עבור אב גאון יפזר הרבה, אבל את הגאון בעצמו לא יתרצה ליקח לחתן, כי אינו רוצה שבתו תהיה מיושבות אוהל' רק שתהיה אשת גביר סוחר, ותהנה מעוה"ז במרכבה וכדומה.

וכן היה אז, כשבא אליעזר וראה את בני הבית והכיר את לבן ומדרגתו, נתיירא כי אם יהלל את יצחק שהוא צדיק גדול, אפשר שיתקלקל ע"ז כל השידוך, ע"כ הסתיר ולא דיבר כלל מיצחק, רק דיבר ממעלות אברהם, ובזה ודאי יסכימו כי גם להם מרוצה שיהיה לחתן אב צדיק, לכן אמר רק "לבני", שכל הענין זה הייחוס של יצחק.

(בית הלוי)
מעשה בענין זה, סיפר הרב שלמה לוינשטיין: הרבנית קנייבסקי ע"ה סיפרה שכשהיא ובעלה היו צעירים, לא היה גז אלא פתיליה. פעם במוצאי שבת היא לא הרגישה טוב והלכה לישון. בשלוש לפנות בוקר רבי חיים קם ללמוד והיא בקשה ממנו שייביא לה כוס מים חמים כי הרגישה מאוד לא טוב. והוסיפה הרבנית ואמרה כי אין צורך לחמם את המים על הפתיליה כי עדיין לא הורידה את דוד המים שעמד עליה משבת.

אמר הרב: "אין בעיה, אכין לך כוס מים".
בנתיים היא נרדמה, ולאחר זמן מה התעוררה כששמעה קול נפץ עז מהמטבח... רצה לבדוק מה קרה. היא נכנסת למטבח ורואה את הפתיליה ואת הדוד על הרצפה, וטשפון של מים בכל רחבי המטבח.
התברר, שרבי חיים הלך למטבח להכין לה כוס מים, אבל הוא ראה שהמים יוצאים לאט מהדוד, ועשה חשבון שחבל על הזמן. לקח קומקום, תלה אותו על הברז של הדוד, פתח את הברז והלך ללמוד עד שיתמלא... כמובן שכשהתיישב ללמוד שכח מכל העולם, ובנתיים הקומקום המלא והתמלא ומשך את הדוד למטה, אל הרצפה... זו היתה הפעם הראשונה והאחרונה שהרבנית בקשה ממנו לעשות משהו בבית...

וזה מה שאמר אברהם אליעזר, תביא אשה לבני, ליצחק, אשה שתתאים לו, שתסכים לקחת את עול הבית בשלמותו.

אלי לא תלך האשה אחרי (כד, טז)

"אלי כתיב, בת היתב לו לאליעזר והיה מחזור למצוא עילה וכו' להשיא בתו" רש"י. שואלים המפרשים, מפני מה לא נדרש הדבר מה"אולי" הראשון, "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי" (כד ח) מפני מה תיבת אולי שם אינה כתובה חסר, הרי שם כשדיבר עם אברהם יאות יותר לרמז זה מאשר כשדיבר עם בתואל ולכן?

ענה על כך הרה"ק רבי יצחק מווריק: בתחילה בשעה שאמר אליעזר דברים אלה לאברהם, לא העז להעלות על דעתו שיצחק ישתדך עם בתו, אבל לאחר מכן, כשישב עם בתואל ועם לבן עלתה מחשבה זו ואמר בלבו, לעומת שני אלה חשיבותי וודאי גדולה יותר, ואף נאה ויאה יותר שאני ולא בתואל אהיה מחותנתו של אברהם.

והגר"ח מבריסק תירץ, שהנה, משתיאר אליעזר לפני בתואל ולבן את שבחי ביתו של אברהם ויצחק, למה הוסיף לספר ששאל את אברהם "לא תאבה וגו'". על כרחך שבת היתה לו לאליעזר, ובכוונה סיפר להם זאת כדי שיתחרטו ויאמרו אם אליעזר שאל את אברהם שאלה כזו מן הסתם יש פגם בשידוך... לכן דרשו חז"ל כן דוקא מפסוק זה שהרי מכאן מוכח שכך היתה מחשבת אליעזר.

(רשפי תורה)

אליעזר עבד אברהם, מאוד רצה שאברהם אבינו יקח את בתו, ותזכה בתו להיות אשתו של יצחק אבינו. הוא ידע שהוא דולה ומשקה מתורת רבו, הוא ידע שהמעלה הרוחנית שלו, היא לא מעלה פשוטה וחז"ל אומרים, שאליעזר שלט ביצרו, כפי שאברהם אבינו שלט ביצרו.

עם כל זה, למרות המעלה העצומה של אליעזר, אומר לו אברהם אבינו – בשום פנים ואופן אני לא מוכן לקחת את הבת שלך. אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מדבק בברוך.

שולח אותו אברהם אבינו אל ארץ מולדתו, אל משפחתו, מתוך ידיעה ברורה שכבית שהוא גדל, כולם עובדי עבודה זרה.

הוא יודע את זה בהירור, שבשעה שאליעזר מגיע לבית לבן, אומר לו לבן (כד, לא) ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים אומר רש"י – פניתי הבית. מעבודה זרה.

וחז"ל עוד מתייחסים לזה בזלזול – "תראה איך לבן מתייחס לאלוהים שלו"... ברגע שיש אורחים, אז הוא יכל לעשות כמה לירות עליהם... אז הוא זורק את האלוהים שלו החוצה מהבית... קח צא לחופשה, תחזור עוד שבועיים...

שואלים כולם... הראשון ששואל את זה, הוא הר"ן בדרשותיו, בדרוש החמישי... אחריו עומד על זה גם הכלי יקר, וזה גם מופיע בספר שם משמואל, של האדמו"ר מסוחוטשוב, כולם עומדים על אותה שאלה, על אותו רעיון.

אברהם אבינו שולח את אליעזר לביתם של בתואל ולבן, מתוך ידיעה שהם עובדי עבודה זרה... שואל הר"ן – הוא לא מוכן לקחת מבנות הכנעני, כי המידות שלהם מושחתות... אז הוא מוכן לקחת עובדות עבודה זרה! האם עבודת עבודה זרה, זה פחות מסוכן ממידות מושחתות?!

זה לא טוב וגם זה לא טוב... אז לפחות יש לו בית אחד, שהוא יודע שהבית הזה, הוא בית טוב – ביתו של אליעזר.

הוא לא רוצה את הבת שלו, בשום פנים ואופן, כי הוא ארור – "אתה כנעני, וכנענים הם ארורים".

עדיף לקחת בת, מבית של עבודה זרה, ולא לקחת בת, שהמידות שלה מושחתות???

זו שאלתם של רבותינו, והשאלה שהם עונים היא – כן.

מידות, עוברות בתורשה לילדים. השקפות, לא עוברות בתורשה. אם אדם יש לו מידה מושחתת, או להבדיל, מידה טובה, המידה הטובה או הרעה, עוברת בירושה לדורות הבאים. אדם שיש לו השקפות, את זה אפשר לשנות. יכול להיות אבא עובד עבודה זרה, ובן שמפיץ את דבר ה', הראיה – אברהם אבינו.

עפ"י זה, אנחנו יכולים להבין, מה אומר אברהם אבינו – ה' אלקי השמים... כאן הוא לא אומר ואלקי הארץ... שואל רש"י – למה הוא לא אומר ואלקי הארץ? אומר אברהם אבינו – כשאני יצאתי מהבית של אבא שלי, אף אחד לא ידע מהקב"ה, אני הוא זה, שהפצתי את שמו... אתה שואל אותי, למה אני שולח אותך לבית של בתואל ולבן?

התשובה היא פשוטה – כי דעות אפשר לשנות. מידות לא ניתנות לשינוי. ברגע שהמידות הם מושחתות, זה עובר הלאה.

מאצרות המגידים

ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידיך (כב, טז)

יש המקשים, הפרשה שלנו מלאה בחסד, תחילתה בגמילות חסדים וקבורת מתים – עד נשואי יצחק אבינו.

מספר רבי שלום שדרון: לפני כעשרים שנה חלה אחד מילדי הקטנים. כיון שחששתי שהילדים האחרים ידבקו חלילה, החלטתי לשכנם בבית אימי, ליום יומיים.

קמתי בבוקר התפללתי ואח"כ יצאתי מביתי עם הילדים. צעדתי ברחוב היוצא משכונת שערי חסד לכיוון שכונת בית ישראל הרחוקה, שם התגוררה אימי.

בדרך פגשתי ברבי אייזיק שר זצ"ל. עמדתי בדרך ארץ והרכנתי ראש לשלום. והוא השיב לי בפה מלא: "גוט מארגן ר' שלום – בוקר טוב ר' שלום". החזרתו לו שלום.

"להיכן הולכים?" שאל ר' אייזיק.

סיפרתי לו על הילד החולה, ושאני בדרך עם הילדים לבית אימי. שתיקה קצרה עמדה בינינו. רבי אייזיק הפר את השתיקה בשאלה: "נו, אז מה?"

לא הבנתי מה רצונו, מה כוונתו במילים "אז מה". לא ידעתי מה להשיב לו. למעשה, הוא התכוון לשאול אותי על תוכן הפעולה שלי – מה הדחף הפנימי שלי לקחת את הילדים לבית אימי. עמדתי נבוך ואמרתי "אז אני חושש שהם לא ידבקו, לכן אני לוקח אותם".

"ולמה ובגלל מה" – הוסיף ושאל בסגנון אחר. התרעמתי קצת כביכול, וחזרתי על התשובה שכבר השבתי בתחילה: "הילד חולה ובעקבות זה, אני לוקח את הילדים לבית הסבתא..."

שתיקה מתונה נותרה בינינו. שקט. ואז, נעץ בי ר' אייזיק את מבטו באומרו: "זאת אומרת שהבהמה הגדולה לוקחת ומובילה את הבהמה הקטנה..."

נדהמתי מתגובתו ולא הגבתי מאומה. הוא הבין לליבי, ומיהר להסביר את עצמו: "נאר וואס? רק מה?! - אתה הולך לעשות גמילות חסדים עם ילד יהודי שבמקרה הוא גם הילד שלך..."

הדברים יצאו מפיו.

נפרדנו לשלום. וכשפסעתי כמה צעדים רוחי החלה לסעור בקרבי "אה, אה, אלו מילים יקרות שמעתי!" התרגשתי.

האם הבנתם, איזו מתנה הוא העניק לי במשפט קצר זה? - "הולכים לעשות חסד..."

באותו בוקר כששבתי לשערי חסד, ראיתי ממרחק את רעייתי הולכת מולי, כשהיא נושאת שני דליים מים מהבאר, (אז עוד שאבנו מהבאר) הזדרזתי לעברה ומלמלתי בלחש "הני מוכן ומזומן לעשות חסד עם אשה יהודיה (אידישע פרוי) שבמקרה זה אשתי"... נטלתי מידיה את הדליים...

למעשה, חצי שנה אח"כ הלכתי יד ביד עם משפטי זה של ר' אייזיק, עד כדי כך, שאמרתי עשרות פעמים בפה מלא "הני מוכן ומזומן לעשות חסד" כך בהתנהגותי עם הרעיה, עם הילדים ובכל מעשה. בכל אורחותי פעלתי לאור דבריו.

חכם יכול להפוך עפר לזהב! אלו חכמי התורה והמוסר, כי האמת – שכל פעולה בבית יכולה להתפרש כך:

יש אנשים או נשים החושבות שהן לא עושות כלום. הן רק מגדלות את הילדים... למה הן מטעות את עצמן ועוד מתאוננות ככאב, והלא כל פסיעה בבית עם כוונה טובה היא "סכרה זהב"! לגדל ילדים שיהיה להם כח ובריאות, להאכילם, להשקותם, לסעדם לתורה ויראה וכו' - הרי זה חסד. ותורה גם יחד.

בכביש של ארץ ישראל

אספר לכם עוד ספור שארע כשהלכתי עם רבי אליהו לאפיאן ברחוב. צעדנו בעיניים שחורות ולפתע הבחינו ביהודי המתקן כבישים. פנה אלי רבי אלי: ראו נא אדם מיישראל שנתנו כולו בתוך מצוות. - מצוות ישוב ארץ ישראל, אלא שהדבר היחיד שאולי חסר לו, היא הכוונה לשם מצוה! כי אם הוא יכוון רק לשם פרנסה הרי הוא מאבד את כל ה"ק"ר של המצוה...

המצוות פזורות בכל פינה, רק טיפת מחשבה - ויש את הכל, והעיקר, כפי שאמרנו אין חובה לרוץ ברחובות ולחפש מצוות אפשר לחפון מהם גם בבית. אגב, בהקדמה לפני הקבלה מבואר שהדבר הראשון שאדם נבחן בו הוא באנשי ביתו. כל בעל מלאכה בתוך המשפחה כגון ראש המשפחה, משוכנע בליבו, שהוא הצודק תמיד וממילא, הוא חייב להגיד לכולם מוסר... "אני אני אלמד אותם, אני אוכיח אותם... אני, אני, אני", אבל ה"חזון איש" אמר לי פעם: "הרי צריך לדעת איך ללמד... ואם יודעים איך, אפשר להמנע מכל מיני עברות. בש"ס יש שתי מסכתות של דרך ארץ - מסכת דרך ארץ רבה, ודרך ארץ זוטא. בדרך ארץ רבה כתובות הלכות בשביל כל בני אדם, ובדרך ארץ זוטא מובאים ההלכות שנאמרו לתלמידי חכמים.

להיות עם מלח...
(בניגון שובה לב): ואיך מתחילים חז"ל את מסכת דרך ארץ זוטא? במה נפתחת המסכת? באלו הנהגות? וינגעלייט! אברכים! שמעו נא:
"זרכן של תלמידי חכמים עניו ושפל רוח זריז וממולח עלוב ואהוב לכל אדם ו...שפי לאנשי ביתו". (הגביה ר' שלום את קולו) הביטו וראו עוד דברי חז"ל במסכת כלה פרק ג': "תלמיד חכם צריך שיהא ערב לכל אדם ואל יהי כקדירה שאין בה מלח" לא להיות כקדירה שאין בה מלח, הטעמתם פעם מרק בלי מלח...? אומרים לו "בוקר טוב", אז למה הוא מגיב בפנים זעופות?
"הוא קם על צד שמאל", עונים הסובבים. היום הוא כקדירה שאין בה מלח... "תלמיד חכם צריך שיהא ערב לכל אדם!" ובעיקר בבית ב-ב-י-ת. "כותלי ביתו של אדם מעידים עליו..." תהיה ערב ונעים.

מי מאיתנו משוכנע, כי עשית חסד פירושה - להשקות גמלים, לסחוב סלים כבדי משקל וכדומה, הוא טועה. כי הוא שחח - ש"מילה טובה", מבט טוב והערכה - גם היא חסד. ואולי החסד - בהא הידיעה:
התורה אומרת "ולבן שיניים מחלב" - "טוב המלבין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנאמר ולבן שיניים מחלב (כתובות דף ק"א ע"ב).
רבי הירש קופשיץ זצ"ל אמר פעם בסגנון שלו:
אנשים יודעים ש"מוות ביד הלשון" מילה אחת של ניבול פה, כידוע, יכולה להסב לאומרה ולשומעה צרות צרורות, כמו כן תיבה של שקר ומשפט של שלון הרע יכולים להרוג אנשים, זה ידוע. אבל שוכחים כי גם חיים ביד הלשון...

אגוט ווארט - מילה טובה.
ושניהם גם יחד - השקאת גמלים או מילה טובה - אינם דווקא בחוץ, ברחובה של עיר אלא בבית פנימה.
רץ קקנה
נזכרת בסיפור אחר, מענין לענין, ויש בו מוסר השכל מתוק מדבש - לדעת איך מתנהגים בבין אדם לחברו בין כותלי הבית כאשר יש אפשרות להתנהג איך שרוצים.
רבי שמחה זליג ריגור זצ"ל הדיין הנודע בעיר בריסק (עד ימי מלחמת העולם הראשונה), התפרסם כגאון בכל חלקי התורה כאשר ליבו בתורה היה כלב הארי. מהעובדה דלהן נלמד גם על ידיעתו בכל חלקי - המידות טובות, כפי ששמעתי את הסיפור מידי ר' וועלוול אידלמן שהוא זה שהיה נוכח בשעת מעשה.
כדאי לכם לשמוע את העובדה, גם אם כבר שמעתם אותה פעם אחת... כי ישנן עובדות, שאפשר לשומעם ולספרם גם עשרות פעמים, וזו אחת מהן:
נער הייתי והתגוררתי עם ר' שמחה זליג במשך כמה שבועות, סיפור רבי וועלוול אידלמן.

היה זה בימות הקיץ החמים כשבני משפחתו של ר' שמחה זליג שלא רצה ללון יחידי, ביקש ממני לבוא ולהתאכסן בביתו במשך אותם שבועות.
הבית הדל בו היה גר באותה תקופה, היה בעליית "בית הכנסת", בו עסק בתורה במשך שעות היום. ואני מספר פרט זה כדי שתבינו את הספור אח"כ.
ביום הראשון, היינו בלילה הראשון, המתנתי בבית הכנסת, וכשהבנתי שר' שמחה זליג סוגר את הגמרא ונעמד לצאת מבית הכנסת, קמתי גם אני ממקומי ויצאתי ללוחות, אך אז ראיתי שהחל להתלוות אליו יהודי תמהוני תושב העיר. בתחילה לא התקרבותי כלל אך משראיתי שהתמהוני לא מרפה ממנו, ניסיתי לעמוד קרוב יותר, אולי אסייע לו לר' שמחה זליג.
שמעתי שהוא שואל אותו שאלה - בעניני שידוך.
רבי שמחה זליג ששמע את השאלה השיב:
"יאי מיין קינד" (כן, בני).

השניים נפרדו, מיהרתי לעבר ר' שמחה זליג, אך התמהוני הנ"ל שב שנית כמי שאינו בטוח שהרב הבין את השאלה. הוא שאל שוב בלחש. ר' שמחה זליג שמע והשיב:
"יאי, מיין קינד, דו קענסט חתונה האבן" (כן בני, אתה יכול להתחתן).
האיש נפרד. אך עצביו המתוחים החזירו אותו בשלישית, הוא ביקש לשאול עוד פעם.
ר' שמחה זליג שכבר עלה מדריגה אחת לעבר ביתו נעצר, שמע, והשיב בסבר פנים יפות: "יאי מיין קינד, יאי, דו קענסט חתונה האבן".

הדיין ר' שמחה זליג עלה עוד שתי מדריגות והאיש שפטע כבר כמה פסיעות לתוך בית המדרש, שב על עקבותיו. עלה אחריו, שאל מה ששאל והדיין השיב: יאי, מיין קינד, יאי, (כן בני, כן).
כך עוד כעשר פעמים, במעלה המדרגות.
כשהגענו לדלת פתח הבית, היה נראה שאכן ב"ה זו כבר הפעם האחרונה. הדיין נפרד ממנו בהארת פנים מיוחדת: "לילה טוב יאי, מיין קינד אתה יכול להתחתן".
חלפו שני רגעים ונקישות קלות נשמעו על הדלת, חששתי שמא ההוא עומד על המפתח ושאלתי את הגאון ר' שמחה זליג האם לנעול את הדלת ולא לפתוח, הביט עלי ר' שמחה זליג והשיב בפשטות: לא. שיכנס וישאל!
האיש נכנס ושאל, והדיין הישיבי הביט עליו והשיב: "יאי, יאי, מיין טייערע קינד, כן, הנך הגון וראוי להתחתן".
היהודי התמהוני נעמד בצדי החדר אחוז עצבים וטרוד בספקותיו, וכשהדיין הישיבי הניח את המגבת על כתפו לטיול ידיים לאכילה, הוא פסע רץ במהירות ולחש לו באוזניו את השאלה. ר' שמחה זליג הפנה את הראש לעברו: יאי מיין קינד, יאי.

כך עוד פעמיים, בשעת הסעודה עצמה.
האיש המתין בצד כוסס את ציפרניו בדאגה, עד לאחר ברכת המזון, ושאל שוב, ר' שמחה זליג השיב: יאי, מיין קינד, יאי.
מה הוא אכל כבר, ר' שמחה זליג פת קיבר עם... אבל אין זה מעניינינו כעת. הוא קם מכסאו צעד לעבר המיטה. אח"כ פשט את ה"טלית קטן", ו...היהודי התקרב - יאי מיין קינד יאי דו קענסט חתונה האבן.
הוא חיך לעברו בשמחה מיוחדת ובלבביות: "יאי, מיין קינד. לילה טוב".
היהודי יצא את הבית, ולא שב...

הגאון יושב על מיטתו. לא יכלתי להתאפק, ושאלתי בקול "רבי, עד היכן?!"
רבי שמחה זליג לא התרעם על שאלתי, והשיב גם לי בהארת פנים. הוא הקריא בקול עייף וחלוף את דברי חז"ל: "לעולם יהא אדם רך כקנה ולא יהיה קשה כארז..."
בבוקר מיהרתי לעבר חתנו של ר' שמחה זליג, ספרתי לו בהתרגשות את הדברים כהוייתן, פשוט בקשתי לטכס עצה איך לסייע לר' שמחה זליג להיפטר מהאיש בדרך כבוד.
חתנו חיך ואמר לי: "בחור'ל, זה לא מהיום ואף לא מאתמול, מה שראית אתמול בלילה, אינו חדש - כבר תקופה של כמה שבועות שמידי לילה הדבר חוזר על עצמו - בדרך המובילה מבית הכנסת לביתו הסמוך של ר' שמחה זליג, והוא ממאן שיגעו בו, וברגשותיו, לרעה".
הבנתם? שמעתם? אי ביס, אי בי, גיוואלד!
☺☺☺

מד' יצא הדבר (כד, נ)
גלגולו של שידוך
התחום הבולט ביותר שבו אנו זוכים לראות באופן מוחשי ש"מה' יצא הדבר" הוא תחום השידוכים. מאורעות שונים ומופלאים המתמשכים, לעיתים, על פני שנים ארוכות, מזמנים את האיש והאישה למצב שבו יסכימו להקים ביחד את ביתם.
הסיפור הבא, אשר סיפר רבי אברהם פרויליך, אודותיו שח לי סוחר יודאיקה, עוסק בענין זה. סיפור זה נרשם על גבי כריכתו של ספר עתיק על ידי תלמידו של רבי חיים מוולאזין ששמע זאת מרבו ששמע מהגר"א בעצמו.
וכה היה המעשה:
בתקופת הגלות של הגאון הוא התארח בבית אחד למשך יומיים. כאשר עמד לצאת ניגש אליו בעל הבית ואמר לו:
"אתה, הלא, תלמיד חכם"
"מנין למר?"
"מכיר אני כן. ואם כן, כיצד הינך יוצא מביתי ללא תשלום?"
"אשלם לך. לא ידעתי שתצא כסף"
"איני מעוניין בכסף, אלא בדבר ששווה לי יותר מכסף..."
מהו הדבר אותו ביקש המארח?
קודם שנספר עליו, עלינו להקדים שבשונה מהנהוג במחוזותינו, שהכל שונאים את הביקורת, ואוי לו למי שיעז להשמיע באזניו מה אינו בסדר אצלינו, בדורות עברו היה הדבר שונה. כפי שמסופר על אבי שושלת רוטשילד שאירח בביתו רבנים רבים, ותמיד היה מפציר בהם שיערכו סיוור בביתו ויאמרו לו דברי ביקורת. אחד מגדולי ישראל סיים את הסיוור בבית, ואמר לרוטשילד: "ראיתי שהכל כאן נגד התורה". נבחר רוטשילד מן המילים הבוטות: "מה כל כך נורא כאן?", "התורה אומרת" - השיב לו הרב - "וישמן ישורון ויבעט", אבל אצלך רואים "וישמן ישורון", בלי שאתה בועט... ואם כך - הבית שלך כולו כנגד התורה..."
בעל הבית מיועדנו נמנה אף הוא על אותם אנשי מעלה של פעם, שאהבו את התוכחה, והיו מוכנים לשלם עליה... לפיכך משבאה הזדמנות זו לידו, לא היסס לתבוע בפה מלא מהגאון מוילנא, שישלם לו תמורת הארוח - בביקורת כלשהי, על דבר מה שהבחין בו במשך שהותו בביתו ולדעתו עליו לשנותו.
"לא הבחנתי בדבר הדורש תיקון" השיב לו הגאון. אולם משהפציר בו הלה שוב ושוב, אמר לו: "לא ראיתי דבר שעלי להוכיח אותך עליו, אולם הבחנתי בנוהג מעניני שנהגת בו, ואשר אינו שכיח במקומינו, וחפץ אני לדעת מהו טעמו. שמת לב, שבכל בוקר, מיד לאחר נטילת ידיים, הנך מגיש לרעייתך כוס תה למיטה, מה הסיבה לכך?"

הלא תבין - פנה המארח אל הגאון מוילנא - זכיתי לראות באופן ברור את פירוש המילים 'מה' יצא הדבר! הקב"ה רצה שהשידוך ביננו יקום ויהיה, ולשם כך גלגל את כל האירועים באופן מופלא כל כך!
הצרת, שאני קיבלתי, הגיעה לי ביושר, לאחר שביזיתי בת ישראל כשירה, אולם מדוע חלתה גם הכלה בצרעת? - משום שאלמלא כן לעולם לא היתה מעלה על דעתה להינשא לי!...
שנים של סבל חלפו עליה בגללי, וכי לא ראוי, אם כן, שאגיש לה בכל יום כוס תה למיטתה!...
(ומתוך האור)

כוחו של היצר הרע

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ נענץ ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה (כג, ט). פירש רש"י למה נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנודמו בנה לשחיטה פרחו נשמתה ממנה ומתה.
מקור דבריו במדרש תנחומא... באותה שעה הלך השטן אצל שרה ונודמו לה כדמות יצחק כיון שראתה אותו אמרה לו בני מה עשה לך אביך, אמר לה נטלני אבי והעלני הרים, והורדיני בקעות, והעלני לראש הר אחד, ובנה מזבח וסדר המערכה, והעריך את העצים ועקד אותי על גבי המזבח, ולקח את הסכין לשחטני, ואולוי שאמר לו הקב"ה "אל תשלח ידך אל הנער" כבר הייתי נשחט, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאה נשמתה, הדא הוא דכתיב "ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה" מהיכן בא, מהר המזריה.

וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב) ... וכשבא אברהם מהר המזריה חרה אפו של סמאל שראה שלא עלתה בידו תאות לבו לבטל קרבנו של אברהם, מה עשה: הלך ואמר לשרה אי שרה, לא שמעת מה שנעשה בעולם, אמרה לו לאו, אמר לה לקח אישך הזקן לנער יצחק והקריבו לעולה והנער בוכה ומיילל שלא יכול להנצל, מיד התחילה בוכה ומייללת... ופרחה נשמתה ומתה, בא אברהם אבינו ומצאה שמתה.
מכאן רואים עד היכן כוחו של השטן - הוא יצר הרע להכשיל בני אדם, שהרי ניתן לו הרשות עד כדי הפחדת שרה אמנו והמתתה, וכל זה כדי שאברהם אבינו יחזור מן העקידה יראה את שרה מתה מול פניו, ואולי יהיה תוהה על מעשהו ועשאו ויצטרע על מעשה העקידה, ויפסיד את שכרו.

אמנם, אברהם אבינו לא התייחס לכל זה, והתנהג כאילו היתה מיתתה באופן טבעי - "ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה".
וכן הוא אצל כל אדם בכל המאורעות העוברות עליו בימי חייו, אל לו לאדם להתייחס לכל הצרות הפוקדות אותו, וח"ו ליפול מחמתם או לגרוע מעבודתו ותפלתו. ויהא ברור לו שפעולות אלו הם מיצרו הרע הרוצה להכשילו ולהפילו, ואם מוריד אפילו מעט מעבודתו משלים רצון יצרו הרע וממלא את חפצו...

מלחמת החפץ חיים עם יצור

הגאון מפוניבז' רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, נהג לספר לתלמידיו את אשר שח לו [בהיותו לומד בראדן] רבי צבי לוינסון זצ"ל, חתנו של החפץ חיים, עובדא מופלאה על אמונת הברזל של חותנו הגדול:

בתקופה שהחפץ חיים רכש לו חנות מכולת קטנה, מכספים שנפלו לו בירושה, היתה רעייתו מוכרת בחנות ואילו הוא ישב ולמד בבית המדרש המקומי כל היום כולו, ושב מאוחר בלילה, ופרנסתה היתה בדוחק, אך אשתו לא התלוננה על כך מעולם.
פעם, בבואו הביתה, מצא החפץ חיים את רעייתו כשהיא מתייפחת בבכי. התברר שהאופה כבר הפסיק למכור להם לחם בהקפה, עד שישולם החוב הגדול שהצטבר, בני ביתו נאצלו איפא להסתפק באכילת תפוחי אדמה טבולים בציר דגים, ללא פרוסת לחם. העובדה הסבה כמובן התרגשות רבה לרעייתו הצנועה, שראתה במו עיניה את לדידה סובלים חרפת רעב, ובוכה היא בעיקר על כך שאין לה מה לתת לח"ח לאכול פת שחירי.

ברם, החפץ חיים, הטעים רבי צבי. חזה את כל המתרחש מנקודת ראות שונה לגמרי. הוא ראה בעובדא התגרות והתנכלות היצר כלפיו, הזומם לבטלו מתורה. מיד קם ממושבו התייצב מלוא קומתו וקרא בקול רם: שטן! שטן! אתה רוצה להפריע לי מהלימוד, אותי לא תפתה! מאומה לא יועיל לך! אני אלך ואמשיך בדרכי!!!

סיפר מרן הרב שך זצ"ל, לרבינו החפץ חיים זצ"ל היתה נכדה, שהתארסה ועמדה לבנות בית של תורה, רבה היתה התכונה לקראת החתונה. ולפתע חלתה הכלה ונפטרה, מובן, שהשבר היה גדול, והאבל היה רב.

אותה עת סיים החפץ חיים לחבר את אחד ממכריה "המשנה ברורה", בעת שהיה הוא לבדו בחדרו שמעוהו אומר: שטן, שטן, אני יודע מהו רצונך. אני יודע ששאיפתך ומטרותך הם לבלבלני ולהעכייר את רוחי, כדי שלא אוכל להמשיך בחיבור שאר חלקי המשנה ברורה, והריני מצהיר ומודיע ומכריז באזניך שהדבר לא יעלה בידך, דע לך שאתחזק ואתגבר ואסיים את חיבורי!

סיים מרן זצ"ל: כך צריך כל אדם להתגבר על כל צרה שלא תבוא, ולא להניח לה לשבור את רוחו ולדכאו!

בדרך הדרוש

ד' אלקיך תירא תירא ת"ח, ואברהם עבר בזה שעשה אנגריא בת"ח, א"כ לא יוכל לומר שתמלוך שרה על מדינות כנגד שנותיו של אברהם לז"א ר"ע מה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות, כנגד שנותיה של שרה, דבלא ר"ע לא יוכל לומר הטעם הזה דקשה מדוע כנגד שנותיה של שרה ולא של אברהם אבל ר"ע דדורש את ד' לרבות ת"ח לשיטתו אתי שפיר וד"ק.
ובזה יתורץ נמי מדרש ילקוט שרה על מדינות כנגד שנותיו של וכו' ה"ד יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם הה"ח, ותמוה, אבל לפי דרכנו אתי שפיר דהא אמרין לעיל מפני שלא הי' שנותיו של אברהם שלמים לכן לא מלכה אסתר כנגדם.
ואתי שפיר ויהו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכנגדה מלכה אסתר קצ"ו שנים קשה להמדרש למה לא מלכה

ויהו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכו' (כג, א) במדרש, ר"ע הי' יושב ודורש והי' הציבור מתנמנם ביקש לעוררם אמר מפני מה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות מפני שהיתה בתה של שרה שחיהתה קצ"ו שנים.
וקשה למה דוקא ר"ע הי' דורש, ולתרוץ נקדים גמור דפסחים (דף כ"ג) שמוענו העמסוני הי' דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש, עד שבא ר"ע ודרש "את ד' אלקיך תירא לרבות ת"ח. ואיחא במפרשים למה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות וא"ת משום שבאתה משרה שחיהתה קצ"ו שנים, למה לא מלכה על קצ"ה מדינות כנגד שנותיו של אברהם, ותרצו משום דאברהם הי' חוטא ואיחא כמפ' מה היה חטאו של אברהם, שעשה אנגריא בת"ח, ולקח אותה בלא שאלה פ"י ב"ת ק' ככת' כי חטא היינו שלא חטאה כלל. והשתא אתי שפיר, ר"ע הי' דורש את